
SIGHIȘOARA: ARMONIA INIMII TALE. HANDBALUL SIGHIȘOREAN

Stelian Larga

Miracol?..... Nu.

**Ci : - talente din generație în generație
dragoste față de un oraș nepereche
nemăsurata pasiune
și foarte, foarte, foarte.....multă muncă**

Este îndeobște cunoscut că Sighișoara, acest oraș atât de drag nouă are numeroase conotații la superlativ, dintre care amintim doar două: este denumit "Perla Transilvaniei" iar turiștii germani care l-au vizitat i-au zis Rothemburgul Transilvaniei" comparându-l cu Rothemburg ob der Tauber de pe Romantische Strasse din Germania.

Din evul mediu renumele orașului Sighișoara a fost asociat cu așezarea geografică deosebită, stilul istoric unic, cu performanțele în plan economic, cultural, istoric, iar în ultimele 7 decenii cu performanțele în handbal, astfel încât spunând Sighișoara devenise sinonim cu a pronunța handbal.

Este interesant cum s-a ajuns la simbioza Sighișoara-Handbal. Istoria acestui sport ne duce la origini în Germania (vezi denumirea handbal) când în Berlinul anului 1917-Turnrath, profesorul Max Heiser imaginează acest sport în special pentru femei, iar în anul 1919 Karl Schelenz alcătuieste regulile de joc și deja în 1936 handbalul era prezent la Jocurile Olimpice de la Berlin. Handbalul ca joc sportiv a fost "importat" la Sibiu unde se practica în anii 1920-1921. În deceniile 3 și 4 leagănul handbalului era în Siebenbürgen mai ales în triumphiul Sibiu-Brașov-Sighișoara dar și în Mediaș, Agnita. Deși handbalul se practică mai ales de către elevi, putem considera această perioadă ca fiind startul neoficial pentru noi. Dar din păcate perioada celui de al doilea război mondial a fost improprie pentru dezvoltarea handbalului. Imediat după terminarea războiului însă, începe o emulație pentru sport în general. Adevăratul start a fost în această perioadă când menționam activitatea plină de conținut și responsabilitate în întreaga viață sportivă a profesorului Hans Kraus și în handbal mai ales a tripletei de fondatori reprezentată de : Hans Maurer, Walter Schmidt și Rodolf Eder. Prin tenacitate, dăruire și multă seriozitate, sprijiniți de către avocatul I. Muntean și comisarul de poliție Cornel Popa, cei trei au pus bazele echipei de handbal Viktoria GSMS, echipă care nu peste mult timp se va umple de glorie în handbal și va impune respect și apreciere pentru toți adversarii. Rudi Eder devine primul antrenor care a pregătit simultan o

echipă de băieți și una de fete. Rezultatul chiar în anul 1946 a fost cucerirea primului titlu de campion național de handbal masculin de Viktoria GSMS Sighișoara care a învins pe Karres Mediaș cu scorul de 2 la 1, chiar la ea acasă, în finală, și asta după ce Viktoria câștigase campionatul lejer cu un golaveraj de goluri 176 marcate și 81 primite, Walter Ligner devenind campion național la vârsta de 16 ani cu 10 goluri marcate.

Anul 1947 este asemănător în rezultate, Viktoria câștigând campionatul cu un golaveraj de 184 de goluri marcate și 73 primite, golgeterul Wale marcând 41 de goluri. Însă în drum spre finală, temuta securitate face arestări din rândul jucătorilor (exemplu, Rudi Eder este arestat și apoi întemnițat pentru 13 luni) și prezența noastră în finală este compromisă. Anul 1948 în schimb reprezintă o premieră pentru handbalul românesc, credem unică : campioane naționale la handbal în 11 devin atât echipa masculină cât și cea feminină din același oraș : Sighișoara.

Până la jocurile din finală evoluția echipei noastre a fost "en Fanfare" cu 194 goluri marcate și 89 primite, iar Wale a marcat 48 de goluri. Spicuim din presa vremii: *"GSM Sighișoara a dispus de echipa Româno- Americană Ploiești cu 4-1 la handbal.... gazdele în mare formă s-au impus și au câștigat cu 4-1 prin punctele marcate de Ligner (3) și Wulkesch (1)."* Era în 23 mai 1948 și a urmat finala cu echipa Arsenal din Sibiu. În primul joc disputat la Sighișoara echipa noastră obține victoria la 6 puncte diferență. Returul a avut loc la 1 august 1948 la Sibiu. Mai întâi câteva titluri din presa sportivă a timpului : *"GSM Sighișoara a devenit dublă campioană la handbal"..."Un examen reușit"* și din cuprins : *"PUTEM AFIRMA, DECL, FĂRĂ RISCURI CĂ DIVIZIA NAȚIONALĂ DE HANDBAL DIN ACEST AN A CONSACRAT HANDBALUL SIGHIȘOREAN".....*

Campionii au în echipă câteva elemente de certă valoare. *"Înaintașii Eder și Ligner s-au dovedit atât de buni creatori cât și realizatori."* Toate aceste aprecieri laudative veneau după returul câștigat chiar la Sibiu cu scorul de 3 la 2 : *"Matschul de handbal contând pentru finala campionatului național a revenit lui GSM Sighișoara care a dispus de arsenal Sibiu cu 3-2 (1-1). Au marcat pentru învingători Eder (2) și Ligner."*

Dacă vorbești sau scrii despre handbaliștii Sighișoarei nu te poți rezuma doar la date, cifre, statistică în general. Intrând în profunzimea lucrurilor înțelegi că handbalul la Sighișoara a fost un fenomen social cu reverberații complexe și cu răsunet în conștiința și personalitatea tuturor. Echipele de handbal ale Sighișoarei au fost și rămân în conștiința personală și colectivă o proprietate a locuitorilor ei, pe care nu le-o poate lua nimeni. Oriunde te afli pe glob, în orice țară, și întâlnești un sighișorean, vei afla de la el că handbalul l-a învățat să fie mai bun, mai performant, intolerant la xenofobie. Întotdeauna va găsi resurse să-și promoveze orașul, să-l ajute să crească și-ți va mărturisi că folosește orice oportunitate pentru a-și revedea cetatea și prietenii.

Nu este o exagerare considerând că de fapt, aceasta este ce vrea și Europa de la locuitorii ei.

Pornind de la premiza că handbalul este un joc dinamic, de mare angajament fizic, spectatorii sighișoreni erau o prezență constantă la meciurile Viktoriei, în număr mediu de 1.500-2.000. Adulți și copii veneau cu speranța în victorie, având ca argumente: seriozitatea și priceperea lui Hans Maurer, forța și precizia în aruncare la poarta a lui Wale, admirând calmul olimpien, conducerea mingii în stil de mare senior de către Zuli, în rol de realizator și distribuitor, ingeniozitatea în alegerea soluțiilor tactice ale lui Rudi Eder, care cu siguranță le pregătise la antrenamente, mobilitatea lui Mozsi Balasz și contribuția valorosului și interiorizatului dar cu un mare suflet de copil care era Hans Lehni. Cum l-am putea uita pe Butzi Schmidt, omul cu moral de oțel, capabil de execuții de mare efect la public, dar și efortul conjugat depus de apărători. De fapt echipa de aur campioană era compusă din : Hans Wulkesch, Hans Lehni, Hans Maurer, Rudolf Eder, Walter Ligner, Walter Schmidt, Hans Theil, Richard Loew, Horst Muller, Heinz Kartmann, Hermann Kamili, antrenor Hans Kraus, la care se adaugă în 1948 : Schuster, Zultner, Balasz, Adleff, Stoian. Se cuvine să amintim și pe campioanele naționale : Enyedi, Sancu G, Wonerth, Siegmund, Roth, Herberth, Sancu A, Depner, Theil, Ehrmann.

Pentru contribuția deosebită la dezvoltarea handbalului, personalități ca Wale cu biografia sportivă va fi postată pe site-ul Primăriei Sighișoara. Motivele sunt multiple: cel mai galonat handbalist în echipe de 11 jucători din Sighișoara și între primii din România, primul internațional sighișorean, 18 selecții în naționala României, multiplu campion național: 2 cu Viktoria-GSMS Sighișoara și 9 cu CCA București. Text editat deja și publicat în presa sighișoreană: "O biografie de mult anunțată. Un model de urmat – Walter Ligner".

De asemenea o altă biografie editată în anul 1997 cu titlul : "Un senior la Curtea Măriei Sale Handbalul: Rudi Eder", va fi la dispoziția cititorilor pe același site. Este de cunoscut o declarație emblematică făcută în 1997 de Rudi Eder : "Am jucat handbal cu o bucurie de nemaipomenit. Dragă Stelian, după un interval de 25 de ani m-am întors încă o dată acasă. Am crezut că nu mă mai cunoaște nimeni: sașii au plecat mai toți, dar, de cum am ieșit pe stradă toți vecinii și mulți prieteni, mai ales din Cornești, m-au recunoscut și mi-au strigat : domnule Rudi, domnule Rudi, bine ați venit acasă!"

O sarcină deosebit de ingrată este aceea de a evita omisiuni dintre sutele, chiar peste o mie de jucători. Astfel, că oricând pot fi reținute nume ca: Zay, Falk, Flechtenmacher Aka, Kramer, Camili Kurt, Hans Martini, Michael Orend, Csika Adorf, Keul Zurli, Keul Rike, Keul Ioan, Keul Werner, Heda Fabritius, Markel Manfred, Bloos I, Rheich Udo, Geiswinkler Hans, Hetrea Virgil, Bokor Ștefan, Emil Rosner, Gliga Ioan, Navrotescu G, Lucian Albu, Cohut Mihai, Larga Stelian, Duca Dan, Lala

și Gheorghe Buiuc, Ferz Fazakas, Cârlig Ioan, Pereteatcu Radu, Popescu Alexandru, Toeroek Tiberiu, Florea Ioan, Florea Lucian, Schuler Fritz, Șatruc Aurel, Breihofer H, Hitsch Walter, Keul Werner, Lokodi I, Wolf K, Huegel Hans, Hurubean Ștefan și Hurubean Emil, Alberth M, Ivanescu S, Ligner Ali, Filipes Kurt, Artz G, Wonerth H, Enyedı M, Schmidt Klaus, Roth H, Keul I, Kraus R, Bokor S, Pereteatcu E, Kraft J, Martini Milaf, Dan Duca, Zăblău S, Thalmann G, Stretfeld W, Yiegler M, Konrad Helmuth, Mircea Hetrea și mulți alții.....

Handbalul sighișorean devenise un fenomen și cu greu se puteau vedea în alt oraș imagini cu sute de copii venind de la școală și exersând pe străzi aruncarea la poartă din săritură folosind mingi improvizate sau chiar castane.

Aderența prin pasiune și înțelegere la acest minunat joc poate fi exemplificată prin meciul internațional Viktoria-Dinamo Berlin care a adus la stadion adulți și copii, scoțând din case chiar și toți pensionarii cetății.

Pentru că școala de handbal sighișoreană a produs continuu noi și noi jucători de calibru și antrenori, a făcut ca numai în anii '70 să activeze la o populație de 18.000 locuitori 41 echipe de handbal în campionatele: naționale, regionale, municipale, departamentale, școlare, etc. Practic nu exista în această perioadă echipă din România fără vreun jucător din Sighișoara.

În perioada de glorie a handbalului românesc încununată cu 4 titluri mondiale, titluri mondiale universitare, medalii olimpice și europene, școala de handbal sighișoreană a furnizat stele de primă mărime: pentru sighișoreni este o mândrie să cunoască că în anul 1951 în premieră mondială Moise Balasz a executat o aruncare la poartă din plonjon și săritură, procedeu folosit azi pe toate meridianele (vezi "Manualul de tehnică a jocului de handbal" autor Ioan Kunst Ghermănescu, teoreticianul de vârf al handbalului românesc, care denuște în acest manual "**procedeu Balasz**").

În handbalul feminin sighișorean în echipe de 11 jucătoare, o personalitate de primă mărime a fost Lucia Dobre, componentă a naționalei feminine și câștigătoare a două campionate mondiale la edițiile Budapesta 1956 și Amsterdam 1960.

Rudi Eder a pregătit pe cel mai bun produs și portdrapel al handbalului sighișorean al deceniului 7 și care face trecerea de la jocul în 11 la jocul în 7, pe Aurel Bulgaru, campion mondial cu echipa României la Dormund 1961 și golgeter al campionatului mondial, multiplu campion național, maestru al sportului.

Tot un elev pregătit de Rudi Eder, Ioan Bogolea a devenit portar al echipei naționale și campion mondial.

Anul 1962, o altă premieră sighișoreană: profesorul Hans Zultner, fostul mare jucător, obține cu echipa Liceului nr. 2 (Bergschule) titlul de campioni naționali școlar

(echipa: Roland Gunesch, Duca Dan, Reich, Markel Manfred, Bloos, Mircea Hetrea, Panțiru Constantin). De remarcat ca Zuli efectiv i-a pus mingea în mână lui Roli Gunesch, care după ani de divizie A, pregătit de profesorul Buiuc, a devenit component al echipei naționale și cu aceasta campion mondial universitar, vicecampion olimpic. Presa sportivă internațională l-a desemnat pe Roland Gunesch cel mai bun apărător din handbalul mondial, în deceniul 8.

La fete, un antrenor deosebit de competent Heinz Kartmann a menținut în divizie peste un deceniu echipa de fete, urmat ca antrenor de Feri Fazakas, Bokor Istvan, Cărlig Ioan. Cea mai valoroasă handbalista s-a dovedit a fi Zurlz Keul, componentă a naționalei României și participantă la Cupa Campionilor Europeni cu o tehnică de vis în handbalul în 7.

Elev al profesorului Lucian Albu, Radu Voina este unanim apreciat ca cel mai galonat handbalist plecat din școala sighișoreană. Introdus în focul primei divizii încă de la 14 ani, a devenit pe rând component al naționalei de juniori, multiplu campion național 10 cu echipa "Steaua" București, câștigător al Cupei campionilor Europeni, 12 ani component al echipei naționale din care 5 ani căpitan, campion mondial la Berlin, campion mondial universitar, medaliat olimpic, antrenor emerit. În prezent pregătește naționala feminină a României. În anul 1973, presa sportivă internațională l-a desemnat *cel mai bun handbalist din lume*.

Mircea Grabovschi, descoperit și crescut de profesorul Vasile Spataru, a devenit cu echipa României, campion mondial, campion mondial universitar, medaliat olimpic.

Handbaliștii O. Mihăilă și A. Dragomir pregătiți de profesorul Forsea au fost ultimii componenți ai lotului României.

În prezent în Sighișoara funcționează un centru național de handbal dar din păcate fără rezultate pozitive.

În 2008, echipa colegiului "Mircea Eliade" a câștigat campionatul național școlar, profesor Gabriel Dunduc, reeditând performanța obținută de Zuli, iar în anul 2010 aceeași echipă de la "Mircea Eliade" a obținut în Portugalia medalia de bronz la campionatele mondiale școlare.

A scrie despre handbalul sighișorean este o mare provocare și o mare onoare în încercarea de a cinsti memoria celor trecuți în eternitate, iar noi cei rămași în viață să ne bucurăm de imaginile și amintirile din handbalul sighișorean, fără echivalent pe alte meleaguri.